

การบริหารโรงเรียนทางเลือกตามแนวคิดการจัดการภูมิวัฒนธรรมและ การพัฒนาที่ยั่งยืน*

An Alternative School Administration Based Cultural Landscape Management and Sustainable Development Concepts

จรีพร นาคสัมฤทธิ์**

jareporn@g.swu.ac.th

ยุทธชัย เฉลิมชัย***

สิงหา แซ่ตั้ง****

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารโรงเรียนทางเลือกตามแนวคิดการจัดการภูมิวัฒนธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืน 2) ศึกษาแนวทางการบริหารโรงเรียนทางเลือกตามแนวคิดการจัดการภูมิวัฒนธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืน ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงบรรยายและพรรณนา เก็บข้อมูลแบบสอบถามจากผู้บริหาร 19 คน ครู 20 คน และจากการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ที่เกี่ยวข้อง 300 คน วิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามด้วยค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) วิเคราะห์ความต้องการจำเป็นด้วย PNI_{modified} และวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า การบริหารของโรงเรียนทางเลือกมีค่าเฉลี่ยรวมสภาพที่พึงประสงค์ (\bar{X} = 4.70) สูงกว่าค่าเฉลี่ยรวมสภาพปัจจุบันทั้งหมด (\bar{X} = 3.99) สภาพปัจจุบันได้แก่ การวางแผนบริหารจัดการที่ดี การจัดสภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมของโรงเรียน การวางแผนจัดการเรียนรู้สัมมาชีพ การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน การวางแผนวิชาการ สอดคล้องสภาพภูมิวัฒนธรรมของชุมชน ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ได้แก่ การวางแผนบริหารจัดการที่ดี การวางแผนจัดการใช้สอยพื้นที่ทางวัฒนธรรมเป็นแหล่งเรียนรู้สัมพันธ์กับหลักสูตรท้องถิ่น การวางแผนจัดการเรียนรู้สัมมาชีพ การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน วางแผนวิชาการสอดคล้องกับสภาพภูมิวัฒนธรรมของชุมชนและพื้นที่ตั้งโรงเรียน จัดการเรียนการสอนวัฒนธรรมสอดคล้องกิจกรรมของชุมชน ใช้คติความเชื่อความคิดของชุมชนมาสีบทอด แนวทางการบริหารโรงเรียนทางเลือกตามแนวคิดการจัดการภูมิวัฒนธรรมและแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วย 1) การจัดองค์กรเน้นภูมิวัฒนธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืน 2) การวางแผนการจัดการภูมิวัฒนธรรมด้วยการจัดภูมิทัศน์

*งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากเงินงบประมาณแผ่นดิน ประจำปี 2558

** อาจารย์ ดร. สาขาการจัดการภูมิวัฒนธรรม วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

*** ผู้ทรงคุณวุฒิ สมาคมสภาการศึกษาทางเลือกไทย

**** ครู โรงเรียนสาธิตชุมชนการเรียนรู้สมเด็จพระย่า วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มศว แม่แจ่ม

วัฒนธรรมชาติพันธุ์แสดงอัตลักษณ์ เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและชุมชน ผสานหลักสูตรวัฒนธรรม การเรียนการสอนคุณค่าจากคติความเชื่อและประเพณีวัฒนธรรมตามกิจกรรมของชุมชน จัดสภาพเอื้อต่อการเรียนรู้ ใช้สอยพื้นที่ทางภูมิวัฒนธรรม ใช้ทุนวัฒนธรรมและทุนปัจจัย และการวางแผนการพัฒนาที่ยั่งยืน ผสานหลักสูตรอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ จัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน จัดหาทุนส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน ผู้เรียนได้ใช้ศักยภาพตน สร้างความมั่นคงปลอดภัยทางสังคมอย่างเท่าเทียมกัน เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงจากทักษะอาชีพสัมมาชีพให้อยู่รอดในท้องถิ่นได้ 3) การดำเนินการตามธรรมนูญและข้อตกลงร่วมกันของคนในชุมชนและโรงเรียนจัดสภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมเพื่อการเรียนการสอน จัดการเรียนการสอนตามวัตถุประสงค์ ทบทวนปรับปรุงการสอน อบรมครูให้รู้และเข้าใจการจัดการภูมิวัฒนธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืน ระดมทุนทางสังคมและทุนทรัพย์จัดการศึกษาตามสภาพภูมิวัฒนธรรม 4) การประเมินผล จากการกำกับติดตามผลการดำเนินการจัดการเรียนการสอนด้วยภูมิวัฒนธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืนของโรงเรียนให้บรรลุผล และการกำกับติดตามผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนและชุมชน

คำสำคัญ : การบริหารโรงเรียนทางเลือก การจัดการภูมิวัฒนธรรม การพัฒนาที่ยั่งยืน

Abstract

The purposes of this study were 1) to investigate the current and desired state of an alternative school administrative using the cultural landscape management and sustainable development concepts. 2) to study an alternative school administrative guideline using the cultural landscape management and sustainable development concepts. Research methodology was descriptive and narration. Data were collected from questionnaires of 19 administrators and 20 teachers and in-depth interview of 300 informants. Research instruments were questionnaire and structured interview. Data were analyzed by mean (\bar{X}) Standard Deviation (SD) PNI_{modified} and content analysis.

Results showed that the average values of desired state (\bar{X} =4.70) were higher than those of current state (\bar{X} =3.99) in all broad area. Current state were; Good governance in school planning. Cultural landscape adopt in school environment. Pedagogy planning with ethical career livelihood skill development. Academic planning with cultural landscape of local community where the school was, to build students potential. Desired states were; Good governance in school planning. Managing cultural space to be a place of learning support school curriculum. Pedagogy planning with ethical career livelihood skill development. Academic planning with cultural landscape of local community where the school was, to build students potential. Cultural teaching and learning in school by community cultural activities. Teaching and planning using folklore and local wisdom related to school subjects. Those were developed an alternative school administration consist: 1) Organizing focused on cultural landscape and sustainable development. 2) Management planning Cultural Landscape represents ethnic identity. Student learn local community history integrated school

cultural curriculum. Teaching and planning using folklore and local wisdom related school subjects. Use of community activities. Inner school fundraising to promotes community culture education. Conduct of learning and living community in cultural landscape for sustainable development. Biodiversity and conservation program are provided for students. Environmental management in schools. Funding to promote sustainable development. The students use their potential. Create a securely social equality. Good career livelihood integrated cultural landscape and sustainable development. 3) Implementation; followed the rules of the agreement of community school committees. The cultural landscape integrated curriculum. Learning objectives direct teachers to teach and training teachers to know the cultural landscape. 4) Evaluation of the implementation; monitoring the school cultural landscape management in education. Monitoring results of qualities students and the community.

Keywords : alternative school administration, cultural landscape management, sustainable development

บทนำ

การจัดการศึกษาพัฒนาศักยภาพคนให้มีสติปัญญาความรู้และมีงานทำเพื่อพึ่งพาตนเอง การพัฒนาความทันสมัยเพื่อให้ประเทศได้ก้าวทันการเป็นประเทศที่รายได้ปานกลางสู่ประเทศที่พัฒนาแล้ว ก่อให้เกิดผลกระทบต่อด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ประเทศสมาชิกสหประชาชาติทั่วโลกจึงต้องทบทวนการพัฒนาที่ผ่านมาและเสริมสร้างความตระหนักในวิกฤตของการพัฒนา การศึกษาเป็นปัจจัยหลักที่จะสร้างคนสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน (สำนักงานคณะผู้แทนถาวรไทยประจำอนุเอสโก, 2549) การจัดการศึกษาที่ผ่านมามักมีรูปแบบเดียวที่มาจากส่วนกลางเหมือนกันทั่วประเทศทั้งวิธีการ วิชาการ หลักสูตร ตำราแบบเรียน วิธีการผลิตครูและบุคลากรทางการศึกษาใช้เกณฑ์เดียวกัน ซึ่งมองข้ามภูมิสังคมและภูมิวัฒนธรรมตามการพัฒนาท้องถิ่น สังคมไทยมีชุมชนท้องถิ่นที่แตกต่างกันทางสภาพภูมิศาสตร์ตามแต่ละภูมิภาคของประเทศ ชุมชนท้องถิ่นมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาทางสังคมและวัฒนธรรม มีรากฐานภูมิปัญญาการพัฒนาในแบบเฉพาะของท้องถิ่นซึ่งนับวันจะถูกกลืนหายไป การปฏิรูปการศึกษาถึงสองรอบในยุคที่ผ่านมาตั้งแต่

ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2559) การบริหารจัดการศึกษาก็ยังไม่ประสบผลสำเร็จในการนำพาชาติให้พ้นวิกฤตของเศรษฐกิจและความเป็นสังคมโลกาภิวัตน์ สังคมไทยต้องพึ่งพิงชุดความคิดของต่างชาติมากกว่าความคิดและภูมิปัญญาของตนเอง ทั้งๆที่ภูมิปัญญาของไทยเป็นรากฐานของการพึ่งพาตนเองได้มากเช่นเดียวกับความรู้สมัยใหม่ การพัฒนาคนให้เข้าใจในสภาพแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น การรู้ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชน สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมของตนเองเป็นการนำภูมิวัฒนธรรมมาจัดการให้เข้ากับการศึกษาเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน การจัดการศึกษาต้องมีการทบทวนแนวทางการพัฒนาและคิดค้นกระบวนการบริหารจัดการในแนวทางใหม่ๆ โรงเรียนทางเลือกมีแนวทางการจัดการศึกษาใหม่ๆเพื่อพัฒนาคนในสภาพภูมิสังคมภูมิวัฒนธรรมท้องถิ่นที่แตกต่างทั้งโรงเรียนชุมชนการเรียนรู้ ศูนย์การเรียนรู้ที่หลากหลายเน้นการนำภูมิวัฒนธรรมท้องถิ่นมาสู่การจัดการศึกษาที่เข้ากับวิถีชีวิตชุมชน เป็นความพยายามที่จะทำให้การศึกษาและวัฒนธรรมสอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศ สังคมวิทยา นิสัยใจคอ ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีของแต่ละท้องถิ่นสู่การพัฒนาที่มีความยั่งยืน การ

ใช้องค์ความรู้ทางวัฒนธรรม ทรัพยากร สิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพตอบสนองการดำรงชีวิตบนฐานของความพอเพียงและสังคมแห่งคุณค่า สร้างภูมิคุ้มกันของประเทศ ซึ่งจะทำให้คนไทยมีคุณภาพได้เรียนรู้ตลอดชีวิตเกิดการพัฒนาความอยู่ดีมีสุขบนฐานของภูมิปัญญาวัฒนธรรมและธรรมชาติที่แวดล้อมในท้องถิ่น ประเทศไทยเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) สังคมมีความเป็นพหุวัฒนธรรม ภูมิคุ้มกันของชุมชนคือ ภูมิวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของท้องถิ่นทำให้เกิดความภาคภูมิใจมีเกียรติและศักดิ์ศรี การพัฒนาที่ยั่งยืนเช่นเดียวกันมีการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นภูมิคุ้มกันแก่คน สังคม และเศรษฐกิจของประเทศให้อยู่รอดตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ การจัดการภูมิวัฒนธรรมเป็นการสะท้อนการจัดการสภาพท้องถิ่นที่มีวัฒนธรรมหลากหลาย มีการเปลี่ยนแปลงปรับตัวตามสภาพแวดล้อมสังคมวัฒนธรรมสู่สังคมท้องถิ่นอันมีประวัติศาสตร์มายาวนาน การรวมตัวของกลุ่มชาวบ้าน ชาวชุมชน ชาวเมือง สร้างโอกาสการเข้าถึงทรัพยากร สร้างคุณค่าจริยธรรม ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้นำสำคัญที่จะฟื้นฟู นำภูมิเหล่านี้มาพัฒนาต่อยอดให้เป็นฐานความรู้และเป็นแหล่งเรียนรู้แก่เด็กและเยาวชน สร้างกระบวนการเรียนรู้จากองค์ความรู้ที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมา ใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้เชื่อมโยงวัฒนธรรมกับความรู้ใหม่ ให้ผู้เรียนรู้ ใช้ความรู้อย่างรู้เท่าทันโลก พัฒนาคนและสังคมไทยสู่สังคมภูมิปัญญาและการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและคุณธรรม มุ่งให้สังคมอยู่เย็นเป็นสุข (ฝ่ายเครือข่ายการเรียนรู้, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2553)

การศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารโรงเรียนทางเลือกตามแนวคิดการจัดการภูมิวัฒนธรรมและแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน จึงเป็นการศึกษาเพื่อค้นหาแนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนที่ตอบสนองการพัฒนาคนที่มีความแตกต่างหลากหลายทางสภาพสังคมและภูมิวัฒนธรรมสู่การบริหารโรงเรียน นำอัตลักษณ์วิถีชีวิตของคนท้องถิ่น

มาเป็นปัจจัยในการบริหารเอื้อต่อการจัดการศึกษาของท้องถิ่น การบริหารโรงเรียนที่ผ่านมายังไม่ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องการจัดการภูมิวัฒนธรรมมากนัก โรงเรียนมักให้ความสำคัญเรื่องวัฒนธรรมในสาระวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ขาดการเชื่อมโยงกับภูมิวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นและการพัฒนาที่ยั่งยืนที่การศึกษาต้องพัฒนาคนให้ตระหนักในเรื่องสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจที่พอเพียงและสังคมที่ดี ซึ่งเป็นการบริหารจัดการเรียนรู้จากการพัฒนาท้องถิ่น การศึกษาแนวทางการบริหารโรงเรียนทางเลือกในสภาพพื้นที่แวดล้อมไปด้วยบริบทของชุมชนท้องถิ่นและวัฒนธรรม สถาปนาภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สังคมและระบบคุณค่าที่สั่งสมมายาวนานเป็นวัฒนธรรมเรียกว่า ภูมิวัฒนธรรม รวมทั้งการนำแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนมาใช้บริหารโรงเรียนทางเลือก จะตอบสนองความต้องการการพัฒนาผู้เรียนรวมทั้งชุมชนอีกทั้งยังเสริมสร้างความเข้มแข็งของคนและชุมชนต่อไป

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แนวคิดคือ 1) การจัดการภูมิวัฒนธรรม ประกอบด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นกับถิ่นที่อยู่อาศัยของผู้คน ลักษณะภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์ของท้องถิ่น ตำนาน ประวัติศาสตร์ ความเป็นมา คติความเชื่อที่มีความหมายและความสำคัญทางประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2557) ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นการศึกษาเรียนรู้สืบทอดกันมาตามสภาพของภูมิสังคมและภูมิวัฒนธรรมของท้องถิ่นทำให้คนในท้องถิ่นอยู่รอดพึ่งพาตนเองได้ 2) แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วย การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาเศรษฐกิจที่ และการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน เป็นการจัดการศึกษาสร้างความตระหนักในการดำเนินชีวิตที่สมดุล (พทธี ศิริบรรณพิทักษ์, 2553) 3) แนวทางการบริหารโรงเรียนด้านการบริหารวิชาการ งบประมาณ บุคคล และด้านทั่วไป 4) กระบวนการบริหาร

โรงเรียนที่มีการวางแผน การดำเนินการ และการประเมินผล นำมาเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัยศึกษาการบริหารโรงเรียนทางเลือก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารโรงเรียนทางเลือกตามแนวคิดการจัดการภูมิวัฒนธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืน

2. ศึกษาแนวทางการบริหารโรงเรียนทางเลือกตามแนวคิดการจัดการภูมิวัฒนธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืน

วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูล

1) ประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร ครู และนักเรียนในโรงเรียนทางเลือก 48 แห่ง ซึ่งเป็นโรงเรียนทางเลือกจากข้อมูลการวิจัยของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ปกป้อง จันวิทย์และสุนทร ตันมันทอง, 2555) และฐานข้อมูลโรงเรียนทางเลือกจากสภาการศึกษาทางเลือกไทย (ชัชวาล ทองดีเลิศ, 2558)

2) กลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเฉพาะเจาะจง เป็นโรงเรียนทางเลือก 17 แห่ง ซึ่งเป็นโรงเรียนทางเลือกในระบบ และศูนย์การเรียนรู้ โดยผู้วิจัยเลือกจากโรงเรียนทางเลือกที่ตั้งอยู่ในชุมชนท้องถิ่นเป็นชุมชนวัฒนธรรมที่เด่นชัดในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันออก โดยเก็บข้อมูลแบบสอบถามจากผู้บริหารโรงเรียนทางเลือกทั้งผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการ 19 คน และครู 20 คน รวม 39 คน

3) ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้บริหาร ครู ผู้เรียน และผู้ที่เกี่ยวข้อง ในโรงเรียนทางเลือกกรณีศึกษาที่ตั้งอยู่ในท้องถิ่นที่เป็นแหล่งทางวัฒนธรรม นิเวศและสิ่งแวดล้อมตามสภาพทางภูมิศาสตร์ของท้องถิ่นที่เด่นชัด โรงเรียนมีกิจกรรมร่วมกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ มีการใช้แหล่งเรียนรู้ทางภูมิวัฒนธรรมในการจัดการศึกษา ผู้ให้

ข้อมูลหลัก ประกอบด้วยผู้บริหาร 6 คน ครู 60 คน ผู้เรียน 180 คน ผู้เกี่ยวข้องในโรงเรียนทางเลือกประกอบด้วย คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้นำชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้ปกครองคนในชุมชน และบุคคลภายนอกที่สนใจการจัดการศึกษาของโรงเรียนทางเลือกกรณีศึกษา 54 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 300 คน โดยผู้วิจัยและคณะได้สัมภาษณ์เก็บข้อมูลเชิงลึก บันทึกเสียงและภาพและจดบันทึกในแบบสัมภาษณ์จากการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน หลังจากการติดต่อประสานงานกับทางโรงเรียนและได้รับคำแนะนำจากผู้บริหาร ให้เข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนที่ได้เข้าไปสัมภาษณ์ ซึ่งแต่ละครั้งในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยและคณะได้เข้าร่วมกิจกรรมการประชุมกลุ่มใหญ่และประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับการสัมภาษณ์และสนทนากับผู้ให้ข้อมูลในโรงเรียนและในชุมชน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยใช้แบบสอบถาม สอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารโรงเรียนทางเลือกตามแนวคิดการจัดการภูมิวัฒนธรรมและแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน และแบบสัมภาษณ์ใช้ในการสัมภาษณ์

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ใช้วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามและคำนวณหาค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (Modified Priority Needs Index: PNI_{modified}) และวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

1) ศึกษาความต้องการและความคิดเห็นในการบริหารโรงเรียนทางเลือกตามแนวคิดการจัดการภูมิวัฒนธรรมและแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนจากการประชุมกลุ่มผู้บริหาร คณะกรรมการสถานศึกษาชุมชน ผู้นำชุมชน ครู ภูมิปัญญาและผู้เกี่ยวข้อง 2) ศึกษาสภาพปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์ วิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการ

พัฒนาแนวทางการบริหารโรงเรียนทางเลือก เก็บข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถามจากผู้บริหารโรงเรียน ครูบุคลากรและผู้เกี่ยวข้องในโรงเรียนทางเลือก นำข้อมูลที่ได้อมาวิเคราะห์ทางสถิติ หาค่าค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความต้องการจำเป็น 3) ศึกษาการบริหารโรงเรียนทางเลือกตามแนวคิดการจัดการภูมิวัฒนธรรมและแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนจากโรงเรียนทางเลือกกรณีศึกษา 6 แห่ง 4) ร่างแนวทางการบริหารโรงเรียนทางเลือก ตรวจสอบความเป็นไปได้และความเหมาะสมจากการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ 10 คน ประกอบด้วยผู้บริหารและผู้นำโรงเรียนทางเลือกกรณีศึกษา ผู้บริหารการศึกษาที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษาทางเลือก ผู้นำชุมชนชาติพันธุ์ผู้จัดการศูนย์การเรียนรู้และครูผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยปรับปรุงแนวทางการบริหารโรงเรียนทางเลือก 5) นำเสนอแนวทางการบริหารโรงเรียนทางเลือกตามแนวคิดการจัดการภูมิวัฒนธรรมและแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารโรงเรียนทางเลือกตามแนวคิดการจัดการภูมิวัฒนธรรมและแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

สภาพปัจจุบันของการบริหารโรงเรียนทางเลือกตามแนวคิดการจัดการภูมิวัฒนธรรมและแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่มีสภาพปัจจุบันมากที่สุดได้แก่ การวางแผนการบริหารจัดการที่ดีมีความโปร่งใสชัดเจนเป็นแบบอย่าง รองลงมาได้แก่ การจัดสภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมรอบๆบริเวณโรงเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้วัฒนธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืน การวางแผนการจัดการเรียนรู้สร้างความเข้มแข็งชุมชนด้วยสัมมาอาชีวะเน้นการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง วางแผนการจัดการทางสังคมด้วยการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนให้เป็นผู้มีความสมบูรณ์ทุกด้าน วางแผนวิชาการสอดคล้องกับสภาพภูมิวัฒนธรรมของชุมชนและพื้นที่ตั้งโรงเรียน วางแผนการจัดการพัฒนาทุนทางสังคมวัฒนธรรม

และภูมิปัญญาของชุมชน วางแผนจัดการใช้สอยพื้นที่ทางธรรมชาติและวัฒนธรรมเป็นแหล่งเรียนรู้ตามสภาพภูมิศาสตร์สัมพันธ์กับหลักสูตรท้องถิ่น ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีสภาพปัจจุบันต่ำได้แก่ การวางแผนจัดการเรียนการสอนโดยนำคติความเชื่อแนวคิดของชุมชนมาสืบทอดในวิชาที่เกี่ยวข้อง และการวางแผนจัดการเรียนการสอนเน้นการอนุรักษ์คุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพฟื้นฟูสภาพแวดล้อมของชุมชนและใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ในขณะที่สภาพที่พึงประสงค์ของของการบริหารโรงเรียนทางเลือกตามแนวคิดการจัดการภูมิวัฒนธรรมและแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยสภาพที่พึงประสงค์ที่มากที่สุดได้แก่ วางแผนการบริหารจัดการที่ดีมีความโปร่งใสชัดเจนเป็นแบบอย่าง วางแผนจัดการใช้สอยพื้นที่ทางธรรมชาติและวัฒนธรรมเป็นแหล่งเรียนรู้ตามสภาพภูมิศาสตร์สัมพันธ์กับหลักสูตรท้องถิ่น รองลงมาได้แก่ วางแผนการจัดการทางสังคมด้วยการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนให้เป็นผู้มีความสมบูรณ์ทุกด้าน วางแผนการจัดการเรียนรู้สร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยสัมมาอาชีวะเน้นการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง วางแผนวิชาการสอดคล้องสภาพภูมิวัฒนธรรมของชุมชนและพื้นที่ตั้งของโรงเรียน วางแผนจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับวัฒนธรรมสอดคล้องกับกิจกรรมของชุมชน นำคติความเชื่อของชุมชนมาสืบทอดในวิชาที่เกี่ยวข้อง วางแผนการจัดการระบบคุ้มครองทางสังคมให้ผู้เรียนเกิดความมั่นคงปลอดภัยมีสิทธิที่เท่าเทียมกัน วางแผนจัดการเรียนการสอนตามประเพณีวัฒนธรรมชุมชนและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ ผึกอบรมครูให้มีความรู้ความเข้าใจ ตระหนักจากการปฏิบัติจริงในการจัดการภูมิวัฒนธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืน และด้านที่มีสภาพที่พึงประสงค์ต่ำได้แก่ วางแผนจัดการเรียนการสอนเน้นการอนุรักษ์คุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพฟื้นฟูสภาพแวดล้อมของชุมชนและใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน และวางแผนการจัดการพัฒนาทุนทางสังคมทั้งวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชน

ตารางที่ 1 สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารโรงเรียนทางเลือกตามแนวคิดการจัดการ ภูมิวัฒนธรรมและแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

การบริหารโรงเรียนทางเลือกตามแนวคิดการจัดการภูมิวัฒนธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืน	สภาพปัจจุบัน				สภาพที่พึงประสงค์			
	\bar{X}	SD	แปลความ	ลำดับ	\bar{X}	SD	แปลความ	ลำดับ
1. วางแผนการบริหารจัดการที่ดีมีความโปร่งใส ชัดเจน เป็นแบบอย่าง	4.36	0.62	มาก	1	4.79	0.40	มาก	1
2. การจัดสภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมรอบๆบริเวณโรงเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้วัฒนธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืน	4.18	0.75	มาก	2	4.64	0.58	มาก	11
3. วางแผนการจัดการเรียนรู้สร้างความเข้มแข็งของชุมชน ด้วยสัมมาอาชีพเน้นการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง	4.13	0.76	มาก	3	4.74	0.49	มาก	3
4. วางแผนการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนให้เป็นผู้มีความสมบูรณ์ทุกด้าน	4.10	0.71	มาก	4	4.79	0.46	มาก	2
5. วางแผนวิชาการสอดคล้องกับสภาพภูมิวัฒนธรรมของชุมชนและพื้นที่ตั้งของโรงเรียน	4.05	0.68	มาก	5	4.74	0.49	มาก	3
6. วางแผนการจัดการพัฒนาทุนทางสังคมทั้งวัฒนธรรมและภูมิปัญญาชุมชน	4.05	0.72	มาก	6	4.59	0.63	มาก	13
7. วางแผนจัดการใช้สอยพื้นที่ทางธรรมชาติและวัฒนธรรม เป็นแหล่งเรียนรู้ตามสภาพภูมิศาสตร์สัมพันธ์กับหลักสูตรท้องถิ่น	4.05	0.82	มาก	7	4.79	0.40	มาก	1
8. วางแผนการจัดการระบบคุ้มครองทางสังคมให้ผู้เรียนเกิดความมั่นคงปลอดภัยมีสิทธิที่เท่าเทียมกัน	4.03	0.62	มาก	8	4.72	0.56	มาก	5
9. วางแผนจัดการเรียนการสอนวัฒนธรรมสอดคล้องกับกิจกรรมของชุมชน	3.97	0.77	ปานกลาง	9	4.74	0.49	มาก	3
10. วางแผนการจัดการสิ่งแวดล้อมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน	3.92	0.77	ปานกลาง	10	4.67	0.66	มาก	10
11. วางแผนจัดการเรียนการสอนตามประเพณีวัฒนธรรมชุมชนและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ	3.92	0.83	ปานกลาง	11	4.72	0.60	มาก	6
12. ฝึกอบรมครูให้มีความรู้ความเข้าใจ ตระหนักจากการปฏิบัติจริงในการจัดการภูมิวัฒนธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืน	3.92	0.95	ปานกลาง	12	4.71	0.51	มาก	7
13. วางแผนจัดการภูมิทัศน์ท้องถิ่นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สัมพันธ์กับหลักสูตรท้องถิ่น	3.90	0.88	ปานกลาง	13	4.69	0.73	มาก	9
14. วางแผนจัดการความสามารถแข่งขันด้วยภูมิวัฒนธรรมที่ยั่งยืน สร้างความเข้าใจ ความพร้อม จิตสำนึกของการพัฒนาที่ยั่งยืน	3.87	0.77	ปานกลาง	14	4.69	0.61	มาก	8

การบริหารโรงเรียนทางเลือกตามแนวคิดการจัดการภูมิ วัฒนธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืน	สภาพปัจจุบัน				สภาพที่พึงประสงค์			
	\bar{X}	SD	แปล ความ	ลำดับ	\bar{X}	SD	แปล ความ	ลำดับ
15. มีแหล่งเรียนรู้ทางภูมิวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	3.87	0.80	ปาน กลาง	15	4.64	0.58	มาก	11
16. มีการจัดองค์กรที่เน้นการจัดการภูมิวัฒนธรรมและ พัฒนาอย่างยั่งยืน	3.87	0.86	ปาน กลาง	16	4.61	0.67	มาก	12
17. วางแผนจัดการเรียนการสอนเน้นการอนุรักษ์คุ้มครอง ความหลากหลายทางชีวภาพ พันธุ์สภาพแวดล้อมของ ชุมชนและใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน	3.82	0.85	ปาน กลาง	17	4.59	0.67	มาก	14
18. วางแผนจัดการเรียนการสอนโดยนำคติความเชื่อ แนวคิดชุมชนมาสืบทอด	3.82	0.88	ปาน กลาง	18	4.74	0.59	มาก	4
เฉลี่ยรวม	3.99		ปาน กลาง		4.70		มาก	

2. การพัฒนาแนวทางการบริหารโรงเรียน ทางเลือกตามแนวคิดการจัดการภูมิวัฒนธรรมและการ พัฒนาที่ยั่งยืน

2.1 ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการ บริหารโรงเรียนทางเลือก

การศึกษาพบว่า ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารโรงเรียนทางเลือกตามแนวคิดการจัดการภูมิวัฒนธรรมและแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน แยกตามการวางแผน (บริหารวิชาการ งบประมาณ บุคคล การบริหารทั่วไป) การดำเนินการ และการประเมินผล ประกอบด้วย 1. การจัดการภูมิวัฒนธรรม ที่มีการวางแผนการจัดภูมิทัศน์แสดงกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายและแสดงอัตลักษณ์ของพื้นที่ (PNI_{modified} = 0.29) การจัดการเรียนการสอนโดยนำคติความเชื่อแนวคิดของชุมชนมาสืบทอดในวิชาที่เกี่ยวข้อง (PNI_{modified} = 0.24) 2. การพัฒนาที่ยั่งยืน ที่มีวางแผนการจัดการความสามารถในการแข่งขันด้วยภูมิวัฒนธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืน (PNI_{modified} = 0.21) วางแผนจัดการเรียนการสอนเน้นการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ พันธุ์สภาพแวดล้อมชุมชนและการใช้ประโยชน์ (PNI_{modified} = 0.20) ส่วน

3. การบริหารวิชาการจะสอดคล้องกับเรื่องการจัดการภูมิวัฒนธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืน 4. การบริหารงบประมาณที่มีการระดมทุนภายในสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการภูมิวัฒนธรรม (PNI_{modified} = 0.27) และกิจกรรมการพัฒนาที่ยั่งยืน (PNI_{modified} = 0.26) 5. การบริหารบุคคล ที่มีการฝึกอบรมครูให้รู้เข้าใจและตระหนักในการปฏิบัติจัดการภูมิวัฒนธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืน (PNI_{modified} = 0.20) 6. การบริหารทั่วไปของโรงเรียนทางเลือก ที่โรงเรียนจัดแหล่งเรียนรู้ทางภูมิวัฒนธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ชัดเจน (PNI_{modified} = 0.20) 7. การดำเนินการที่โรงเรียนสร้างข้อตกลงร่วมกันในการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของแผน และมีกลุ่มงานที่ทำหน้าที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาภูมิวัฒนธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืน (PNI_{modified} = 0.22) 8. การประเมินผลที่โรงเรียนกำกับติดตามผลการดำเนินงานตามเป้าหมายของการนำภูมิวัฒนธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืนมาเป็นแนวทางการบริหารโรงเรียน และโรงเรียนมีการกำกับติดตามผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน จากการเรียนรู้ภูมิวัฒนธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืนและผู้เรียนนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริงมีความต้องการจำเป็นที่เท่ากัน (PNI_{modified} = 0.27) ทั้งนี้จะ

พบว่าผู้บริหารและครูต้องการพัฒนาการบริหารโรงเรียน ในประเด็นการจัดการภูมิวัฒนธรรมมากที่สุด รองลงมา คือเรื่องงบประมาณหรือทุน และการประเมินผลการ บริหารจัดการและผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน

2.2 แนวทางการบริหารโรงเรียนทางเลือกตาม แนวคิดการจัดการภูมิวัฒนธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืน

แนวทางการบริหารโรงเรียนทางเลือกจากกรณีศึกษา มีแนวทางการจัดการ 2 แบบ คือ 1) โรงเรียน ทางเลือกที่เป็นชุมชนหรือศูนย์การเรียนรู้ เน้นวัฒนธรรม ของชุมชนในการจัดการศึกษาและจัดการเรียนการสอน บริหารจัดการโดยนำภูมิวัฒนธรรมท้องถิ่นมาสอดแทรก ในกระบวนการเรียนรู้ เช่น โรงเรียนชุมชนการเรียนรู้ สมเด็จพระเจ้า และศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนชาติพันธุ์ ได้แก่ โรงเรียนชุมชนมอวาดี โรงเรียนโง๊ะมาโลลือหล่า ซึ่ง โรงเรียนมีการบริหารจัดการที่ยืดหยุ่นทางด้านวิชาการ เน้นการนำภูมิทัศน์วัฒนธรรมท้องถิ่นมาเป็นสาระหลัก ในการจัดการศึกษา มีการจัดหางบประมาณสนับสนุน การพัฒนาครูและบุคลากรที่เหมาะสมกับสภาพภูมิ วัฒนธรรม และการบริหารทั่วไปมีการจัดสภาพแวดล้อม ของโรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ตามภูมิทัศน์วัฒนธรรม เน้นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบน ฐานประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ชุมชน และมีกิจกรรมการสอนที่เน้นการพัฒนาที่ยั่งยืน เช่น การสอนอาชีพสัมมาชีพแบบเศรษฐกิจพอเพียง การนำอาชีพชุมชนมาเรียนรู้ และการจัดการเทคโนโลยีใน การเพาะปลูกที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม การประเมิน ผลการจัดการโรงเรียนจากผลการดำเนินงานและผลที่เกิด ขึ้นกับผู้เรียนจากผลงานและศักยภาพผู้เรียนที่มีภูมิ รัศมี รู้คิด รู้ทำตามวิถีวัฒนธรรมชุมชน 2) โรงเรียนทางเลือกที่เป็น โรงเรียนเอกชนในระบบจัดการศึกษาแบบก้าวหน้า เน้น การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นหลัก มีการจัดภูมิวัฒนธรรมเป็น แหล่งเรียนรู้เสริมให้กับผู้เรียนและโรงเรียนได้ใช้ประโยชน์ จากแหล่งทางภูมิวัฒนธรรมในการจัดกิจกรรม เน้นการ พัฒนาที่ยั่งยืน การประกอบกิจการที่เกิดจากการเรียนรู้

เศรษฐกิจเพื่อพึ่งพาตนเองของผู้เรียนด้วยการปฏิบัติ ทั้ง การใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น และทรัพยากรทุนจากแหล่ง ต่างๆ การรักษาสีงแวดล้อมจากการจัดการเทคโนโลยี ที่เหมาะสมกับการเกษตรและการจัดการสิ่งแวดล้อม ภายใต้งานโรงเรียนให้มีสภาพของธรรมชาติ ใช้วัสดุรีไซเคิล ในการทำสื่ออุปกรณ์ โรงเรียนเน้นวัฒนธรรมการสร้าง คนดีบนฐานวิถีไทยและภูมิวัฒนธรรมของท้องถิ่น และ การบริหารจัดการตนเองด้วยความโปร่งใส

จากการศึกษาความต้องการจำเป็นและกรณีศึกษา นำมาพัฒนาเป็นแนวทางการบริหารโรงเรียนทาง เลือกตามแนวคิดการจัดการภูมิวัฒนธรรมและแนวคิด การพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นการบริหารโรงเรียนเพื่อให้เกิด การพัฒนาผู้เรียนได้เหมาะสมกับสภาพความต้องการของ ชุมชนท้องถิ่นที่อยู่ในสภาพภูมิวัฒนธรรมที่มีอัตลักษณ์ ของท้องถิ่นและชาติพันธุ์ แนวทางการบริหารโรงเรียนจะ ประกอบด้วย 1) การจัดองค์กรโรงเรียนชุมชนการเรียนรู้ เน้นภูมิวัฒนธรรม เป็นการจัดองค์กรแบบยืดหยุ่น ชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา 2) การวางแผนจัดการ ภูมิวัฒนธรรมของโรงเรียนโดยจัดภูมิทัศน์ชาติพันธุ์แสดง อัตลักษณ์ ให้ผู้เรียนเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น ผสานหลักสูตรวัฒนธรรม การเรียนการสอนคุณค่าผ่าน คติความเชื่อที่ดั้งเดิมของชุมชน ใช้ประเพณีวัฒนธรรม และกิจกรรมของชุมชนเป็นสื่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ใช้ทุนทางวัฒนธรรมจัดการเรียนการสอนร่วมกับทุน ปัจจุบัน จัดสภาพเอื้อต่อการเรียนรู้มีแหล่งเรียนรู้ที่เป็น ธรรมชาติ ผู้เรียนเรียนรู้จากชุมชนและวัฒนธรรม มีการ ใช้สอยพื้นที่ทางภูมิวัฒนธรรม จัดการให้มีการเรียนรู้ การพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งเศรษฐกิจพอเพียง อาชีพสัมมาชีพ ชุมชนที่ให้อยู่รอดได้ เรียนรู้การอยู่ร่วมกันสร้างความ มั่นคงปลอดภัย ผู้เรียนใช้ศักยภาพของตน มีการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม ความหลากหลายทางชีวภาพ การบริหาร วิชาการเน้นการจัดการภูมิวัฒนธรรมและผสานหลักสูตร อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ มีการจัดการสิ่ง แวดล้อมในโรงเรียนและการดูแลรักษาโลก 3) การดำเนิน

การโดยโรงเรียนดำเนินการตามธรรมนูญของโรงเรียนและข้อตกลงร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการจัดการศึกษา จัดสภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมเอื้อต่อการเรียนการสอน จัดการเรียนการสอนตามวัตถุประสงค์ ทบทวนปรับปรุงการจัดการโรงเรียนและการจัดเรียนการสอนอบรมครูผู้จัดการภูมิวัฒนธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืน ระดมทุนทางสังคมและทุนทรัพย์จัดการศึกษาตามสภาพภูมิวัฒนธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืน 4) การประเมินผลมีการกำกับติดตามผลการดำเนินการของโรงเรียนจากภายในและโดยชุมชน ผลจากการนำภูมิวัฒนธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืนมาดำเนินการให้บรรลุผลในการจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับชุมชน โรงเรียนกำกับติดตามผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนและชุมชน ทั้งทางด้านทักษะวิชาการ คุณค่า การนำไปใช้ในชีวิตให้อยู่รอดได้จากการเรียนรู้ภูมิวัฒนธรรมและกิจกรรมเรียนรู้ความยั่งยืนจากภูมิปัญญาตามสภาพภูมิวัฒนธรรม โดยการบริหารโรงเรียนทางเลือกต้องมีปัจจัยส่งเสริมในการบริหาร ได้แก่ 1) ชุมชนเสริม ในด้านแหล่งเรียนรู้ตามสภาพภูมิวัฒนธรรม และจัดการสนับสนุนแหล่งเรียนรู้การพัฒนาที่ยั่งยืน 2) คนเสริม ในด้านการจัดการให้บุคคลผู้นำทางวัฒนธรรม ได้มีบทบาทหน้าที่ทางการศึกษาถ่ายทอดเผยแพร่ภูมิปัญญาความรู้ทางวัฒนธรรมในโรงเรียน ครูผู้เอื้อเป็นผู้สอนที่ตระหนักถึงความสำคัญของภูมิวัฒนธรรมและพร้อมที่จะพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ กลุ่มงานจัดการศึกษาภูมิวัฒนธรรมที่ส่งเสริมการศึกษาของชุมชน ทีมงานประสานช่วยเหลือจากภายในและภายนอกที่เข้ามาช่วยเหลือด้านการจัดการศึกษาภูมิวัฒนธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืน

อภิปรายผล

1. สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารโรงเรียนทางเลือกตามแนวคิดการจัดการภูมิวัฒนธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืน

สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารโรงเรียนทางเลือกตามแนวคิดการจัดการภูมิ

วัฒนธรรมและแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยภาพรวมพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ วางแผนการบริหารจัดการที่ดีมีความโปร่งใสชัดเจนเป็นแบบอย่าง แสดงให้เห็นว่าในการบริหารโรงเรียนทางเลือกตระหนักถึงกระบวนการบริหารโรงเรียนที่ควรมีการวางแผนที่ดีโปร่งใสชัดเจน และเป็นแบบอย่างทางการศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดการบริหารของโรงเรียนของจินตนา ศักดิ์ภู่อารัม (2545) ที่อธิบายว่าการบริหารโรงเรียนต้องมีหลักคิดในการกำหนดรูปแบบ มีวัตถุประสงค์ของรูปแบบที่ชัดเจน ความมีอิสระในการบริหารสามารถตรวจสอบความรับผิดชอบของโรงเรียนได้ เมื่อพิจารณารูปแบบการบริหารจัดการศึกษาทางเลือกพบว่าการบริหารจัดการศึกษามักเป็นรูปแบบใหม่ ที่ตอบสนองความแตกต่างหลากหลายของกลุ่มเป้าหมายในการจัดการศึกษา สอดคล้องกับปกป้อง จันวิทย์ (2555) ที่กล่าวว่าโรงเรียนทางเลือกมีความเป็นอิสระมาพร้อมกับความรับผิดชอบต่อสังคม และมีศักยภาพในการสร้างนวัตกรรมการศึกษา ซึ่งเป็นต้นแบบที่จะยกระดับคุณภาพการศึกษา อย่างไรก็ตามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของรูปแบบการบริหารโรงเรียนทางเลือกตามแนวคิดการจัดการภูมิวัฒนธรรมและแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การวางแผนการจัดการเรียนการสอนโดยนำคติความเชื่อแนวคิดชุมชนมาสืบทอด หมายความว่าโรงเรียนทางเลือกมีการวางแผนการจัดการเรียนการสอนโดยนำคติความเชื่อแนวคิดชุมชนมาสืบทอดน้อยที่สุด เนื่องจากปัจจุบันความรู้สมัยใหม่ได้นำความรู้และความเชื่อของชุมชนทำให้เด็กและเยาวชนละเลยที่จะเรียนรู้คติความเชื่อเหล่านี้ รวมทั้งหลักสูตรการศึกษามีได้บรรจุเป็นสาระการเรียนรู้ในโรงเรียน การที่ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ต้องเรียนจากผู้รู้คนเฒ่าคนแก่ในชุมชนเพียงเท่านั้น รวมถึงการวางแผนจัดการเรียนการสอนเน้นการอนุรักษ์คุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพ ฟื้นฟูสภาพแวดล้อมของชุมชนและใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน เช่นเดียวกันมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด หมายความว่าโรงเรียนทาง

เลือกมีการบริหารจัดการศึกษาที่วางแผนการสอนเกี่ยวกับการอนุรักษ์คุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพฟื้นฟูสภาพแวดล้อมของชุมชนและใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนน้อยที่สุด เนื่องจากโรงเรียนยังขาดการรวบรวมองค์ความรู้ด้านการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพที่เป็นระบบ และการฟื้นฟูทำได้น้อยเนื่องจากชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมควบคู่กับการใช้ประโยชน์ สอดคล้องกับงานวิจัยของสมาคมสภาการศึกษาทางเลือกไทย (2554) ที่ศึกษาการศึกษาทางเลือกกับการแก้ไขปัญหาโรงเรียนขนาดเล็กอย่างยั่งยืนพบว่า การจัดหลักสูตรการเรียนการสอนที่มาจากส่วนกลางไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิต การทำมาหากินและฐานทรัพยากร ทำให้เกิดความไม่ใส่ใจต่อทรัพยากรไม่รักและหวงแหนทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่ใช้ในการดำรงชีพการบริหารจัดการโรงเรียนที่มีหลักสูตรที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตการทำมาหากิน และฐานทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่นทำให้เกิดการเรียนรู้ที่เป็นองค์รวมส่งผลต่อผู้เรียนที่มีคุณภาพในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพฟื้นฟูชุมชนและใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ซึ่งโรงเรียนทางเลือกควรมีการพัฒนาแนวทางการบริหารในเรื่องนี้ให้มากขึ้น ส่วน P.R. Sarkar (1998) ยังกล่าวถึงการศึกษาว่ามีความสัมพันธ์กับระบบนิเวศทำให้มนุษย์อยู่รอดได้อย่างยั่งยืน โรงเรียนทางเลือกจึงควรสร้างความตระหนักเรื่องสิ่งแวดล้อมและนิเวศ รวมถึงความหลากหลายทางชีวภาพให้มากขึ้นควบคู่กับการจัดการภูมิวัฒนธรรมที่นำมาสู่การจัดการศึกษา

2. แนวทางการบริหารโรงเรียนทางเลือกตามแนวคิดการจัดการภูมิวัฒนธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืน

1) **จัดองค์กรให้เป็นโรงเรียนชุมชนการเรียนรู้** เป็นการจัดองค์กรแบบยืดหยุ่นชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน จัดการศึกษาที่มีผู้นำจัดการภูมิวัฒนธรรมในโรงเรียน สอดคล้องกับศรีศักร วัลลิโภดม (2557) ที่อธิบายว่าการศึกษาวิจัยที่เดิมมาจากการพัฒนาจากภายนอกกลายเป็นทำลายตนเอง

ทำลายถิ่นที่อยู่อาศัยมองเป็นเรื่องเศรษฐกิจการเมืองจากภายนอกเท่านั้น ดังนั้นการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนทางเลือกจึงควรจัดองค์กรความสัมพันธ์ระหว่างคนต่อคนที่อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม จัดองค์กรที่คนมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติสภาพแวดล้อมที่ตั้งถิ่นฐาน ทำให้สร้างองค์กรที่มีจิตวิญญาณของศีลธรรมความดีงามตามหลักคุณค่าท้องถิ่นที่มีมาอย่างช้านาน ปัจจุบันการศึกษาทำให้เกิดการละทิ้งสิ่งนี้ไป การบริหารโรงเรียนและองค์กรจึงควรต้องสร้างสำนึกท้องถิ่น ชีวาลัย ทองดีเลิศ (2558) กล่าวว่าโรงเรียนชุมชนปกากะญอมีการบริหารจัดการที่องค์กรมีปราชญ์ชุมชนถ่ายทอดความรู้แก่ผู้เรียนทำให้สามารถใช้ภูมิรู้ดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข และโรงเรียนชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ของคนทุกคนในชุมชนโรงเรียนทางเลือกจึงควรสร้างองค์กรทางการศึกษาที่นำภูมิวัฒนธรรมท้องถิ่นมาพัฒนาคนต่อไป

2) **การวางแผนจัดการภูมิวัฒนธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืน** การจัดการภูมิวัฒนธรรมของโรงเรียนจากการจัดภูมิทัศน์ชาติพันธุ์แสดงอัตลักษณ์ จัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผลงานหลักสูตรวัฒนธรรม จัดการเรียนการสอนคุณค่าคติความเชื่อของชุมชน ใช้ประเพณีวัฒนธรรมและกิจกรรมของชุมชนเป็นกิจกรรมของการเรียนรู้ของผู้เรียน ใช้ทุนทางวัฒนธรรมในการจัดการเรียนการสอนร่วมกับทุนปัจจัย จัดสภาพแวดล้อมต่อการเรียนรู้ มีแหล่งเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติ ชุมชนและวัฒนธรรม ใช้สอยพื้นที่ทางภูมิวัฒนธรรม จัดการให้มีการเรียนรู้การพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งเศรษฐกิจพอเพียง จัดการเรียนรู้อาชีพสัมมาชีพให้อยู่รอดได้ เรียนรู้การอยู่ร่วมกันอย่างมั่นคงปลอดภัย ผู้เรียนใช้ศักยภาพของตน และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ความหลากหลายทางชีวภาพ สอดคล้องกับศรีศักร วัลลิโภดม (2557) การพัฒนาท้องถิ่นด้านการศึกษาสิ่งสำคัญจะมองจากภายในอย่างเดียวไม่ได้ต้องมองจากภายนอกด้วย ต้องยอมรับวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงมาจากภายนอก แต่จะทำอย่างไรจะทำให้สิ่งที่มาจากภายนอกกลายเป็นท้องถิ่นและชุมชน โรงเรียน

มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาให้คนในชุมชนเกิดความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมและอยู่รอดได้อย่างมีปัญญา การศึกษาของท้องถิ่นที่เน้นการฟื้นฟูสภาพของท้องถิ่นคือ การอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม มีศีลธรรมต่อกัน เห็นความสัมพันธ์ของคนกับคน คนกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง สนับสนุนความยั่งยืนในการทำมาหากิน สิ่งแวดล้อมได้รับการคุ้มครอง คนได้รับการคุ้มครอง การบริหารโรงเรียนทางเลือกควรมองมิติวัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป เพื่อให้เกิดการจัดการศึกษาที่สนองตอบกับการพัฒนาท้องถิ่นตามสภาพภูมิวัฒนธรรมของตนควบคู่การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่มีผลมาจากการพัฒนาจากภายนอก นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับจรัสรัตน์ สุตรุ่ง (2556) ที่พบว่ารูปแบบการจัดการศึกษาในโครงการตามแนวพระราชดำริหลักสูตรบ่มเพาะปัญญาอาชีพ คุณธรรม ทำให้ชุมชนช่วยเหลือกัน การจัดการศึกษาเน้นการคงอัตลักษณ์ถิ่นฐานบ้านเกิด การบริหารโรงเรียนทางเลือกควรที่จะให้ความสำคัญและใส่ใจวางแผนการจัดการภูมิวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของถิ่นฐานบ้านเกิดจะทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืน และโรงเรียนทางเลือกควรจัดการเรื่องอาชีพให้สอดคล้องกับท้องถิ่นเพื่อให้ผู้เรียนพึ่งพาตนเองได้

3) การดำเนินการ โรงเรียนดำเนินการตามธรรมนูญโรงเรียนและข้อตกลงที่มาจากจัดการศึกษาของคนชุมชน จัดสภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมเพื่อการเรียนการสอน จัดการเรียนการสอนตามวัตถุประสงค์ ทบทวนปรับปรุงการจัดการและการจัดการสอน อบรมครูผู้จัดการภูมิวัฒนธรรมและการพัฒนายั่งยืน ระดมทุนทางสังคมและทุนทรัพย์จัดการศึกษาตามสภาพภูมิวัฒนธรรมและการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สอดคล้องกับจินตนา ศักดิ์ภู่อารัม (2545) กล่าวถึงการบริหารโรงเรียนว่าควรมีกฎบัตร และความรับผิดชอบตรวจสอบได้ที่ทำให้โรงเรียนดำเนินการไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นความต้องการของท้องถิ่น สอดคล้องกับอภิสิทธิ์ กฤษเจริญ

(2551) ที่กล่าวถึงรูปแบบการบริหารโรงเรียนว่าควรทำตามพันธกิจ มีการกำหนดมาตรฐานจากกลุ่มเครือข่ายที่มีแนวทางร่วมกันและสอดคล้องกับจรัสรัตน์ สุตรุ่ง (2556) ที่ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการศึกษาและพัฒนาครูตามแนวพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีพบว่า การบริหารจัดการศึกษาควรพัฒนาครูแบบบ่มเพาะครูท้องถิ่นที่มีจิตวิญญาณครูรอบรู้วิชาการและสืบสานสังคมที่มีวัฒนธรรมที่แตกต่างหลากหลายของท้องถิ่น ดังนั้นในการบริหารโรงเรียนทางเลือกจึงควรบ่มเพาะครูให้รู้และเข้าใจการจัดการภูมิวัฒนธรรมและการพัฒนายั่งยืน นำไปสู่การจัดการเรียนการสอนตามสภาพภูมิวัฒนธรรมของท้องถิ่นได้ จินตนา ศักดิ์ภู่อารัม (2545) ศึกษาวิจัยงานการเงินและงบประมาณในการบริหารโรงเรียนพบว่าโรงเรียนสามารถจัดหารายได้จากหลายแหล่ง โรงเรียนคาดคะเนค่าใช้จ่ายตามภารกิจในกฎบัตรของโรงเรียน มีการจัดทำแผนการเงินระยะต่างๆ คณะกรรมการโรงเรียนออกระเบียบข้อบังคับระบบการเงินต่างๆ ของโรงเรียนได้เอง มีการรายงานการเงินและจัดให้มีผู้ตรวจสอบภายในโรงเรียน การจัดหาทุนสนับสนุนการบริหาร สอดคล้องกับโรงเรียนทางเลือกที่เน้นการจัดการภูมิวัฒนธรรมและการพัฒนายั่งยืนที่มีระบบการจัดการที่ดีโปร่งใสและตรวจสอบแหล่งที่มาได้ของระบบการเงิน การบริหารงบประมาณเพื่อส่งเสริมการจัดการภูมิวัฒนธรรมและการพัฒนายั่งยืนของโรงเรียนทำอย่างไรโปร่งใสแม้จะเป็นระบบบริหารจัดการตนเองก็ตาม

4) การประเมินผล โรงเรียนกำกับติดตามการดำเนินการจัดการสอนตามภูมิวัฒนธรรมและการพัฒนายั่งยืนให้บรรลุผล และกำกับติดตามผลที่ได้กับผู้เรียนและชุมชนทั้งคุณค่า ทักษะ วิชาการ การนำไปใช้ในชีวิตอยู่รอดได้อย่างมีรากเหง้าวัฒนธรรมสอดคล้องกับอภิสิทธิ์ กฤษเจริญ (2551) ที่พบว่าผลการประเมินผลโรงเรียนมีมาตรฐานตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานและเกณฑ์ประเมินคุณภาพการศึกษา การรายงานความ

ก้าวหน้าของการดำเนินการ และผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนในเชิงประจักษ์เป็นการประเมินผลแบบเฉพาะของโรงเรียน การบริหารโรงเรียนทางเลือกมีการบริหารในรูปแบบเฉพาะ โรงเรียนทางเลือกหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงควรสร้างมาตรฐานการประเมินผลการดำเนินการและการประเมินผลผู้เรียนที่เป็นผลจากการบริหารโรงเรียน ด้วยการจัดการภูมิวัฒนธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืนให้มีความชัดเจนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 โรงเรียนทางเลือกในแต่ละภูมิภาค นำแนวทางการบริหารโรงเรียนตามแนวคิดการจัดการภูมิ

วัฒนธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืนไปประยุกต์ใช้ตามสภาพภูมิวัฒนธรรมที่หลากหลายของที่ตั้งโรงเรียนแต่ละพื้นที่

1.2 กระทรวงศึกษาธิการ ควรนำแนวทางการบริหารโรงเรียนทางเลือกตามแนวคิดการจัดการภูมิวัฒนธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืนไปส่งเสริมการบริหารโรงเรียนทางเลือกและโรงเรียนในพื้นที่ชุมชนท้องถิ่น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 หน่วยงานวิจัยของคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ควรนำแนวทางการบริหารโรงเรียนทางเลือกนี้ไปต่อยอดการวิจัยและพัฒนาแนวทางการวัดประเมินผลความสำเร็จของการบริหารโรงเรียนทางเลือกตามแนวคิดการจัดการภูมิวัฒนธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืนในท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

จินตนา ศักดิ์ภู่อราม. (2545). *การนำเสนอรูปแบบการบริหารโรงเรียนในกำกับของรัฐสำหรับประเทศไทย*.

ปริญญาานิพนธ์ดุชนิพนธ์ิต, สาขาวิชาบริหารการศึกษา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จุไรรัตน์ สุดรุ่ง. (2556). รูปแบบการจัดการศึกษาและการพัฒนาครูตามแนวพระราชดำริ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี: บทเรียนจากโครงการพระราชทานความช่วยเหลือทางการศึกษาโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม. *วารสารครุศาสตร์*. 41(2), 176.

ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ. (2558). *การศึกษาทางเลือก: การศึกษาที่เลือกได้*. นนทบุรี: สำนักงานประสานการพัฒนาสังคมสุขภาวะ.

ปกป้อง จันวิทย์และสุนทร ตันมันทอง. (2555). *โรงเรียนทางเลือกกับทางเลือกในการศึกษาของประชาชน ในยกเครื่องการศึกษาไทย:สู่การศึกษาที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง เอกสารสัมมนาวิชาการประจำปี 2554, 15 กุมภาพันธ์ 2555 ณ โรงแรมเซนทาราแกรนด์เซ็นทรัลเวิลด์. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.*

ฝ่ายเครือข่ายการเรียนรู้, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2553). *โครงการปฏิรูปการศึกษาศาสตร์:โรงเรียนสาธิตชุมชนการเรียนรู้สมเด็จพระเจ้า วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย*. กรุงเทพฯ: สันติศิริการพิมพ์.

พฤทธิ ศิริบรรณพิทักษ์. (2553). *การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน: พื้นฐานการศึกษาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศรีศักร วัลลิโภดม. (2557). *คู่มืออุทิศความหมายของภูมิวัฒนธรรมการศึกษาจากภายในและสำนึกของท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์.

- สมาคมสภาการศึกษาทางเลือกไทย. (2554). *การศึกษาทางเลือกกับการแก้ไขปัญหาโรงเรียนขนาดเล็กอย่างยั่งยืน*
เอกสารรายงานผลการวิจัยของสมาคมสภาการศึกษาทางเลือกไทยปี พ.ศ. 2554. (อัดสำเนา).
- สำนักงานคณะผู้แทนถาวรไทยประจำยูเนสโก. (2549). ทศวรรษแห่งสหประชาชาติเพื่อการศึกษาสู่การพัฒนาที่
ยั่งยืน. *ยูเนสโก*. 49(3), 1-6.
- อภิสิทธิ์ กฤษเจริญ. (2551). *การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนเอกชนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลในทศวรรษ
หน้า*, ปริญญาดุษฎีนิพนธ์, สาขาวิชาบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Sarkar, P.R. (1998). *Discourses on Neohumanist Education*. Thailand: Fah Apai.